

важливим є підвищення якості базових соціальних послуг. Передусім це стосується систем охорони здоров'я та освіти, а також розширення підтримки сімей з дітьми, що створює передумови для довгострокового закріплення населення в країні. Зрештою, дієвим стимулом для повернення українців може стати запровадження спеціальних репатріаційних грантів і безвідсоткових кредитів для тих, хто планує відкривати власний бізнес або започатковувати виробництво [4].

Отже, міграційні процеси в умовах війни стали одним із основних факторів дестабілізації економіки України. Вони впливають на ринок праці, спричиняючи скорочення робочої сили та формуючи дефіцит кадрів у окремих секторах, ускладнюють діяльність бізнесу через зростання витрат на оплату праці та водночас послаблюють макроекономічну стійкість. Наслідком цього є поглиблення структурних дисбалансів, зниження конкурентоспроможності підприємств і звуження можливостей для економічного відновлення. У цих умовах державі життєво необхідно сформулювати комплексну політику, спрямовану на повернення громадян, задля сталого економічного розвитку України в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. *Зайнятість та безробіття населення у 2021 році* [Електронний ресурс]. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/help/report_development%20trend%202021/chapter_3.html
2. Національний банк України. Інфляційний звіт, квітень 2023 року [Електронний ресурс]. Київ : НБУ, 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q2.pdf
3. Центр економічної стратегії. Економіка України у 2024 році: макроекономічний огляд [Електронний ресурс]. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/Economy-Ukraine-2024-CES.pdf>
4. Іонін Є. Є., Загородний В. М. Вплив трудової міграції на ринок праці України в умовах війни та шляхи його відновлення // Економіка і організація управління. 2024. № 4 (56). С. 20–32. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.4.3>
5. Дем'янчук І. В. Економічні та соціальні особливості трудової міграції в Україні в період воєнного стану // Modern research in world science : proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Lviv, 2022. С. 783–785. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-2-4.10.22.pdf>
6. Палієко Т. П. Грошові перекази трудових мігрантів в Україну в умовах воєнного стану. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи* : матеріали XI Міжнар. науково-практ. конф., м. Одеса, 10–11 жовт. 2025 р. Одеса, 2025. С. 175–177. URL: <https://surl.li/zcqvir>.
7. Палієнко Т. П. Міграційні процеси та адаптація ринку праці в умовах війни. *Сучасний стан та пріоритети модернізації фінансово-економічної системи: теорії та пропозиції* : матеріали доп. Міжнар. науково-практ. конф., м. Запоріжжя, 11–12 жовт. 2024 р. Львів-Торунь, 2024. С. 45–49. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-426-2-9>.
8. Горбань С. Ф., Біленко О. В., Трубнік Т. Є. Вплив міграційних процесів на економіку України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26>.

Добиш Т. Є.,

здобувачка освіти, ОПП «Економіка», 2 курс,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»

ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ТА АДАПТИВНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Сучасна світова економіка функціонує в умовах високого рівня невизначеності, яка є наслідком складних трансформацій глобальної економічної системи. Посилення геополітичної

напруженості, структурні зміни у світовій торгівлі, зростання волатильності фінансових ринків, технологічні інновації та екологічні виклики формують нові умови функціонування економічних систем. У таких обставинах особливої актуальності набуває проблема забезпечення економічної стійкості держав та формування ефективних механізмів адаптації економічних систем до зовнішніх і внутрішніх шоків.

Невизначеність у економічному середовищі є важливим фактором, який впливає на поведінку економічних агентів, структуру інвестицій, динаміку економічного зростання та функціонування ринкових механізмів. Ще у класичних дослідженнях економічної науки Ф. Найт розглядав невизначеність як фундаментальний елемент економічної діяльності, що відрізняється від ризику тим, що не може бути повністю кількісно оцінена або прогнозована [1, с. 233]. Саме невизначеність значною мірою визначає підприємницьку активність, інвестиційну поведінку та формування очікувань економічних суб'єктів.

У сучасних умовах масштаб та інтенсивність проявів економічної невизначеності значно зросли. Дослідження показують, що глобальні економічні кризи, пандемії, військові конфлікти та інші шоки суттєво впливають на економічну стабільність держав, змінюють структуру міжнародних економічних відносин та створюють нові виклики для економічної політики. Зокрема, підвищення рівня економічної невизначеності безпосередньо впливає на інвестиційні процеси, оскільки зростання ризиків призводить до скорочення довгострокових інвестицій та зниження ділової активності [2, с. 45].

Важливим напрямом дослідження є аналіз інституційних факторів економічної стійкості. Інституційна економічна теорія підкреслює, що ефективні інститути відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності економічного розвитку. Д. Норт визначає інститути як систему формальних правил і неформальних норм, які регулюють економічну взаємодію та формують стимули економічної поведінки [3, с. 97]. Саме інституційна якість державного управління, рівень правової захищеності, прозорість економічної політики та стабільність економічних правил є важливими передумовами формування стійкої економічної системи.

Країни з розвиненими інституційними системами демонструють вищий рівень адаптивності до зовнішніх економічних шоків, оскільки ефективні інститути сприяють зниженню трансакційних витрат, підвищенню довіри між економічними агентами та стимулюють інвестиційну активність. Натомість слабкість інституцій може призводити до посилення економічної нестабільності та поглиблення кризових явищ.

Ще одним важливим фактором забезпечення економічної стійкості є диверсифікація економічної структури. Економіки, які характеризуються високим рівнем галузевої диверсифікації, мають значно більшу здатність адаптуватися до змін глобальної економічної кон'юнктури. Як зазначає Д. Родрік, структурна трансформація економіки та розвиток нових секторів виробництва є важливими передумовами довгострокового економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національних економік [4, с. 58].

У сучасних умовах значну роль у забезпеченні економічної стійкості відіграє розвиток інноваційної економіки. Інновації сприяють підвищенню продуктивності праці, формуванню нових ринків та створенню технологічних переваг у глобальній конкуренції. Особливо важливим є розвиток цифрових технологій, які суттєво трансформують економічні процеси та сприяють підвищенню ефективності використання ресурсів.

Згідно з аналітичними оцінками міжнародних економічних організацій, країни, які активно інвестують у розвиток інноваційного сектору, демонструють вищу стійкість до економічних криз та швидше відновлюються після економічних спадів. У цьому контексті важливого значення набуває формування сприятливого середовища для розвитку інноваційної діяльності, підтримка наукових досліджень та стимулювання підприємницької активності.

Для України проблема економічної стійкості має особливу актуальність у зв'язку з необхідністю подолання наслідків військової агресії та відновлення економічного потенціалу держави. Сучасні виклики потребують формування нової моделі економічного розвитку, яка ґрунтуватиметься на принципах інноваційності, інституційної ефективності та інтеграції до глобальної економічної системи.

Важливим напрямом підвищення економічної стійкості України є розвиток малого та середнього бізнесу, який відіграє ключову роль у формуванні економічної динаміки та створенні робочих місць. Крім того, необхідним є стимулювання інвестиційної діяльності, модернізація виробничої інфраструктури та розвиток людського капіталу.

Суттєвим інструментом підвищення економічної адаптивності є також цифровізація економіки, яка сприяє підвищенню ефективності управління економічними процесами, розвитку електронних сервісів та розширенню можливостей для підприємницької діяльності. Цифрова трансформація економіки створює нові можливості для економічного розвитку, сприяє підвищенню прозорості економічних відносин та зниженню трансакційних витрат.

Таким чином, забезпечення економічної стійкості в умовах глобальної невизначеності потребує комплексного підходу, що передбачає поєднання інституційних реформ, структурної модернізації економіки та активного розвитку інноваційного сектору. Ефективна економічна політика має бути спрямована на формування адаптивної економічної системи, здатної ефективно реагувати на зовнішні виклики та забезпечувати довгострокове економічне зростання.

Реалізація зазначених напрямів економічної політики дозволить підвищити конкурентоспроможність національної економіки, зміцнити її стійкість до глобальних економічних шоків та створити передумови для сталого соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Knight F. Risk, Uncertainty and Profit. Boston : Houghton Mifflin, 1921. 381 p.
2. Bloom N. The Impact of Uncertainty Shocks. *Econometrica*. 2009. Vol. 77. No. 3. P. 623–685.
3. North D. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 152 p.
4. Rodrik D. Economics Rules: The Rights and Wrongs of the Dismal Science. New York : W.W. Norton & Company, 2015. 272 p.
5. World Bank. Global Economic Prospects 2024. Washington : World Bank, 2024.

Жигилій К. С.

здобувачка освіти, ОПП «Економіка», 4 курс,

Науковий керівник: Кужелєв М. О.,

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА РОЗШИРЕННЯ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

В умовах війни та невизначеності Україна потребує значних фінансових ресурсів для фінансування оборони, відновлення інфраструктури та соціальних програм. Зростаючі бюджетні видатки, обслуговування державного боргу та обмеженість зовнішньої допомоги роблять мобілізацію внутрішніх доходів критичним завданням. Особливого тиску зазнає держава з боку Міжнародного валютного фонду: у межах нової чотирирічної програми EFF (The Extended Fund Facility) на 8,1 млрд дол. МВФ вимагає активної детінізації економіки, розширення податкової бази та рішучої боротьби з ухиленням від сплати податків як основних умов подальшого фінансування [1].

Детінізація економіки – один з пріоритетних напрямів державної політики, адже, окрім збільшення податкової бази, це свідчить і про підвищення ефективності економічної системи. При пошуку шляхів зменшення проблеми часто схиляються до посилення фіскального/адміністративного тиску та контролю, впровадження жорстких санкцій за неофіційну діяльність. Однак багаторічна практика в Україні, де рівень тіньового сектору оцінюється різними експертами та інституціями в середньому в межах 30–40% ВВП, доводить неефективність подібного дещо репресивного підходу [2]. Класичні інструменти контролю часто